

BOGEN

Hvad er en bog? Spørgsmålet trænger sig på, det stilles næsten aldrig, eller næsten aldrig skarpt. Edmond Jabès stiller det dog med hele sit værk, og *Spørgsmålenes bog* (på dansk 1989) rummer i høj grad, fra første side — "Du er den der skriver og bliver skrevet" — spørgsmålet om bogen. Vi ved, at vi bestemmes af sprog, af tekst og diskurs, og at vore skæbner undertiden resumeres i biografier; men vort forhold til bøger, der eksisterer forud for os selv, og som *habent sua fata*, det vil også sige: hvis skæbner kan blive vore eller bestemme vore? Der leves og døes for bøger, der kæmpes

og lides, og bøger brændes ligesom mennesker. De er genstand for tro og for frygt. *Bogen af sand*. De elskes og hades. Forbudte bøger anbringes i bibliotekers 'helveder' (La bibliothèque Nationale, Paris). Om marquis de Sades bøger sagde man, at deres handlinger var værre end menneskers, fordi de var uudslettelige. Udødelige og umenneskelige, uendelige.

Naive mennesker har for nylig ment, at bogen var død, og at vi herefter skulle leve ud fra billeder. Men billederne forestiller stadig bøger (filmatiseringer, f.eks.). Computerkulturen frembringer flere bøger end nogensinde. Som om vi forsøgte at neutralisere bogen som sådan ved at begrave den i bøger. Homøopati. Bogen er der stadig, og dens magt over os er usvækket. Når noget står skrevet, eksisterer det i bogen, det er ført 'til bogs', det kan give sig til at gælde, som om bogen gav det skrevne en krop af guddommelig allestedsnærværelse og alletidsnærværelse. En enkelt tekst er ikke hellig, men en bog kan være det.

Bogens volumen gør de mest forskelligartede udsagn til dele af den samme udsigelse. At dele bog med andre tekster gør hver tekst til en udsagnsmængde, hvis betydning ophæves eller udskydes, indtil alt er læst omkring den: først interpreteres bogen, derefter dens dele, hvis henvisninger til verden ikke kan træde i kraft, før bogens egen henvisning til verden er bragt i stand. Måske kan enkelte udsagn eller tekster kun læses, fordi de forstås som løfter om en hel bog. Når det ikke er et menneske, der taler, men en skrift, inkarneres denne tale i bogen.

Vi ved, at antikkens grækere ikke holdt meget af bøger, de følte som stridende mod frihedens princip; bogdyrkelsen kommer østfra. Koranen er et af Guds attributter og eksisterer før skabelsen. Antagelig er bogen en kvinde, ligesom læseren (*La lectrice*, Michel Devilles film), og hun må vogtes — af akademier og hermeneutikker. Præsteskaber. I bebudelsescenerne har Maria ofte en finger i en opslået bog, antagelig én, hvori *tiden* overhovedet, det skete og det kommende, står skrevet. Ikke underligt, at bøger indeholder 'ånd', ligesom menneskelige fællesskaber siges at gøre det: ånden er tanker, hvis tid er væsentligt mere omfattende end et menneskes, og deres substrat er da enten et fællesskab eller et bibliotek. I begge tilfælde (som kan falde sammen eller være en modsætning) er denne ånd et bånd, nemlig et skæbnebånd. Fællesskabets bog er Historien. Som man kan 'gå over i'. Tiden er indhold, skriften er udtryk, og hele tegnet er enten kvinde eller bog eller begge dele. Også kvinder er blevet brændt.

Per Aage Brandt